

Verslag Ontwerpatelier Maas 2050 – 28 april 2021

Water Verbindt

Samen optrekken bij gebiedsontwikkeling: een ‘moetje’ of een kans om meerwaarde te creëren? Met deze openingsvraag ging het Ontwerpatelier Maas 2050 – Water Verbindt van start. Deltacommissaris Peter Glas, Dijkgraaf Patrick van der Broeck, Directeur Stichting het Limburgs Landschap Wilfred Alblas en wethouder gemeente Venlo Marij Pollux zaten er klaar voor in het Raadhuis in Venlo op 28 april jl.

De bijeenkomst kende een hybride opzet. De vele waterbestuurders en andere betrokkenen namen online deel, de sprekers waren live aanwezig (met toestemming van de gemeente Venlo en conform de geldende coronarichtlijnen). Tijdens deze dag stonden de wateropgaven in de Limburgse Maasvallei centraal. In Limburg staan gemeenten, Provincie Limburg, Rijkswaterstaat, ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Waterschap Limburg aan de lat voor een omvangrijke waterveiligheidsopgave.

Binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma is al gestart met 16 dijkversterkingen en 5 dijkverleggingen. Daarnaast werken we samen aan rivierverruimende projecten, zoals Ooijen-Wanssum en Grensmaas. Zo wordt Limburg veiliger. **Maar er is meer. Veel meer!** Tijdens de bijeenkomst werd duidelijk gemaakt dat deze projecten een kans zijn om het Limburgse landschap langs de Maas nog mooier en aantrekkelijker te maken. En daarmee wordt hoogwaterbescherming een kans voor welzijn, natuurontwikkeling, economie, recreatie en toerisme. Hiervoor moet er worden samengewerkt met de blik op de toekomst.

In 2016 ging het Hoogwaterbeschermingsprogramma van start. Dit jaar viert het programma zijn eerste lustrum. Presentator Fabienne Nijsten en dagvoorzitter Richard Jorissen vragen de bestuurders wat ze hebben geleerd de afgelopen jaren in Limburg. Hoe gaan we toekomstige opgaven nog beter aanpakken?

Nu doorpakken naar een veilige en mooie Maasvallei

Veel vragen vandaag; maar wat zijn de antwoorden? Duidelijk wordt dat de Limburgse waterbestuurders samen met de omgeving meer willen dan alleen een waterveiligheidsopgave vervullen. Juist nu liggen er kansen voor een integrale aanpak. Het landschap moet samen worden vormgegeven met de landelijke gelden die nu tot onze beschikking staan. Deltacommissaris Peter Glas legt de link tussen de landelijke en Limburgse opgaven en onderstreept het unieke karakter van Limburg en daarmee de kansen voor gebiedseigen kenmerken waarin de Maas meer ruimte kan krijgen. Peter Glas: *“10 jaar geleden was het motto van het kabinet: je gaat erover of niet. Nu hanteren we een ander perspectief: je doet het samen of niet. Water biedt ontzettend veel kansen voor de agrarische sector, natuur, recreatie. Tegelijkertijd heeft waterbeheer ook wat te eisen. Dus van dag 1 met elkaar aan tafel!”* Wilfred Alblas roept op om ruimtelijke kwaliteit vooral ook als doel te zien, en geeft mee dat we ons zelf de vraag moeten stellen: wat laat je straks eigenlijk achter? Stem ontwikkelingen op elkaar af, dat komt het landschap straks ten goede. Patrick van der Broeck vult aan dat projecten veel kansen bieden om een nieuwe impuls te geven aan het landschap, zoals Ooijen - Wanssum met inpassing van de dijken daar. Hij doet een oproep aan bestuurders: denk in kansen.

Wethouder Marij Pollux: *“Bij samenwerking mag je de inwoners vooral niet vergeten! Daar doen we het uiteindelijk voor. We moeten ook de moed hebben om ver vooruit te denken. Veel verder dan een bestuursperiode, omdat ontwikkelingen in landschappen kansen bieden voor de lange termijn.”* Pollux geeft aan moeite te hebben met het adagium ‘sober en doelmatig’ van HWBP; zij ziet liever ‘slim en doelmatig’ zoals de Rijksbouwmeester bepleit. Fabienne Nijsten haalt aan dat uit een recent uitgevoerde enquête onder bewoners van de 17 Maasgemeenten blijkt dat meer dan 80% wil dat bij dijkenaanleg voor de lange termijn rekening wordt gehouden met de weersextremen/klimaatverandering. 75% van de 1.100 respondenten geeft aan het belangrijk te vinden dat er wordt gekeken of er in het gebied ook andere kansen liggen op het gebied van

recreatie, natuur of wonen voordat wordt gestart met de aanleg van dijken. De urgentie en het belang van een integrale aanpak wordt op meerdere plekken gevoeld en onderstreept.

Voorkom 'copy paste' landschappen

Voordat we het gaan hebben over gebiedsontwikkeling wordt eerst even een stap terug gedaan. Saskia van Vuren en Keesjan van den Herik nemen de deelnemers mee naar de basis: de Maas en het gebied. Saskia schetst de Maas vanuit rivierkundig perspectief. Ze legt het systeem uit en de klimaatscenario's waar we mee moeten werken bij de aanpassingen van de rivier (systeemmaatregelen). Saskia: *"Een terugblik is nodig om vooruit te kunnen blikken. In het verleden is er veel gesleuteld aan de Maas, denk aan stuwen, grind- en zandwinningen etc. Dit heeft veel goeds gebracht, maar er ook voor gezorgd dat de Maas uit balans is geraakt."*

DNA van het gebied

Keesjan van den Herik laat zien hoe je vanuit het landschap anders naar opgaven kijkt. Hij inspireert tot nadenken over diversiteit. Niet elke gemeente heeft een jachthaven nodig; voorkom een 'copy paste' landschap. Hij herkent de tijdsdruk waarin bestuurders tijdens hun 4-jarige bestuursperiode in moeten opereren. Volg de schaal en de logica van het landschap. Er komen heel veel initiatieven en projecten op de Noordelijke Maasvallei af. Allemaal gaan ze over deelgebieden en deelopgaven. Ze gaan geen van allen over het landschap. Voedselproductie, biodiversiteit en belevingswaarde gaan hand in hand. Keesjan van den Herik noemt het een kwaliteitsestafette in 7 stappen en roept op vol te houden. *"Orden je opgaven op basis van het DNA van het gebied. Als je dat goed doet dan verkoopt het plan zich uiteindelijk zelf."*

Wees er vroeg bij

Welke afspraken zijn gemaakt over de ruimtelijke ontwikkelingen in BO MIRT? Steven Voest en Koos Beurskens zoomen in op de planning voor de Limburgse Maasvallei. Na een periode van programmeren en prioriteren is het nu tijd om projecten uit te voeren. Ook zij benadrukken dat we met z'n allen verder moeten kijken dan waterveiligheid; wateroverlast, natuur, leefomgeving en scheepvaart moeten worden meegenomen. Koos Beurskens: *"De Maas is een loodgieterswerk. Het is zaak om systeemvereisten scherp in beeld te krijgen vanuit verschillende perspectieven (scheepvaart, natuur, waterveiligheid, recreatie, etc). Aan een groter ontwerp is beslist behoefte. Het goud (inhoud) ligt er al jaren. Het proces om te komen tot realisatie is de uitdaging. Neem de tijd, houd de geografische scope zo ruim mogelijk en werk samen."* Steven Voest vult aan: *"Met Integraal Riviermanagement (IRM) stappen we op een rijdende trein. Die willen we niet direct naar links of rechts sturen. Verbinden van schaalniveaus zal leiden tot betere projecten. Dit kan helpen te voorkomen dat je zwabbert (stenen op de oever, stenen van de oever)."* Vanuit de deelnemers reageert gedeputeerde Water en Bodem Provincie Noord Brabant, Peter Smit: *"De schaal waarop we naar dingen kijken is belangrijk. Brabant is gekoppeld aan Limburg. Hoe trekken we samen op en gaan we elkaar versterken?"* Peter Glas reageert hierop dat we één Maas hebben en dat verbindt. Van bron tot delta. Vanuit water dwingen we onszelf 3 generaties vooruit te kijken. Dat kan mistig zijn. Het is belangrijk om opties open te houden, niet te fixeren maar om wel op tijd keuzes te maken. Maak het concreet, ga met elkaar aan de tafel zetten in projecten.

Erik Wagener, directeur HWBP kreeg de vraag voorgelegd of het klopt dat bij HWBP-projecten het ministerie niet direct aan tafel zit en bij systeemmaatregelen wel? Wat is daar de impact van? Zou het niet wenselijk zijn dat bij de aftrap van een HWBP-dijkversterkingsproject het ministerie ook betrokken is. Dit om de brede scope te waarborgen? Erik Wagener reageert dat het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) een alliantie is met partijen: Rijkswaterstaat en waterschappen. HWBP zit aan tafel via het waterschap. Het waterschap voert uit namens de alliantie. Bij systeemmaatregelen zit het ministerie aan tafel, als rechtstreeks opdrachtgever van de systeemmaatregel.

Ingrediënten voor een succesvolle gebiedsontwikkeling

“De beste samenwerkingen ontstaan in de kroeg”. Tenminste... Dat is de ervaring van Peter van Rooy. Met zijn onorthodoxe, maar constructieve aanpak van maatschappelijke kwesties is hij procesregisseur van tal van beleidsexperimenten en gebiedsontwikkelingen. In een bevolgen betoog deelt hij zijn ‘geheime recept’ voor succes. Gebiedsontwikkeling is jongleren met proces, inhoud en procedures. In zijn verhaal komt verder naar voren: visionair versus boekhouder; wel standvastig, niet halsstarrig; slim combineren aan het begin, waardoor sectorale opgave niet leidend wordt. Ben je ervan bewust dat sectoraal miljoenen euro’s beschikbaar zijn gesteld. Peter pleit voor een regierol voor de provincie, maar ze moeten niet inhoudelijk op de stoel gaan zitten. Over burgerparticipatie is hij duidelijk: je moet het écht willen. Stel aan de voorkant duidelijk de kaders op en geef speelruimte en grenzen aan. Anders graaf je je eigen graf en brengt het bestuurlijke risico’s met zich mee. Daarnaast moet je je goed bewust zijn van de rol van social media. Gedurende het proces veranderen al de spelregels. Je moet hierop voorbereid zijn en weten dat je hiermee te dealen hebt. De crux zit erin hoe je ermee omgaat. Je kunt vooruit kijken. Denk aan het [rapport Watercactussen en zee-egels](#) uit 2000. Hierin staat een toekomstblik van 20 jaar vooruit, 80% is uitgekomen, aldus Peter. *“Als netwerk van overheden kun je helpen. Want de inwoners en ondernemers kun je oproepen, maar die hebben wel van jou nodig: middelen, kennis, en vooral vakmanschap. Daarmee kun je ze helpen. Laat vooral zien hoe het kan! In plaats van zeggen hoe het moet. Hierbij moeten de contouren natuurlijk duidelijk zijn. Gebiedsontwikkeling is jongleren met proces, inhoud en procedure.”*

Ontwerpateliers

Tijdens het middagprogramma gingen de deelnemers actief aan de slag. Wethouders Gert-Jan Krabbendam, Angely Waajen-Crins, Erik Beurskens en Marij Pollux-Linssen of Johan Lalieu gaven een korte pitch per workshop. Samen met andere deelnemers werden de kansen voor een integrale aanpak verkend rond één van de vier Limburgse hotspots: Zuidelijke Maasoever, Thorn Wessum Gebiedsplan, Dam Lateraalkanaal en de Samenhangende aanpak ten noorden van Venlo.

Vragen die de revue passeren: Welke opgaven op het gebied van water, natuur of bijvoorbeeld recreatie spelen op korte en lange termijn binnen uw grondgebied en welke impact hebben ze op deze hotspots? Welke partijen zijn betrokken en welke belangen hebben zij? Versterken die elkaar of juist niet? Is een integrale benadering wenselijk of past een sectorale aanpak toch beter? Wat betekent dit voor samenwerking en voor het proces? Hoe komt de financiering tot stand?

Blik van buiten

Tijdens het ontwerpatelier wordt er met deskundigen gepraat, maar de blik en stem van buiten komt ook aan bod. Zij zijn de gebruikers van de Maas. In 6 verschillende video’s vertellen een stedenbouwkundige (Jake Wiersma, gemeente Maastricht), een ondernemer (Perry Houkes van Marina Oolderhuiske), een natuurbeheerder (Wilfred Alblas van Stg. het Limburgs Landschap), een schipper (Winand Volker), een ontzander (Fred Snel van Teunesen zand en grint) en een agrariër (Wilfried van Dijk) over hun relatie met de Maas. Tijdens het workshopprogramma ’s middags sloten aan: Wim Beijer, voorzitter van de Dorpsraad Itteren, Grieta Gootjes, lid LLTB en oud-varkenshouder, Paul Hermsen namens Stg. Belangenbehartiging Bewoners aan de Maas en Wouter Lap, directeur van Smurfit Kappa. Allen zien met een positief, kritische blik toe op hoe kansen te benutten in het gebied, rekening houdend met de verschillende belangen.

Slot van het programma

De vier hotspots dienden als inspirerende werkcasus om het goede gesprek te voeren. De belangrijkste oogst van de middag was een gedeelde visie, ambitie en vertrouwen; een stevig fundament voor de toekomst.

De wethouders reflecteren tot slot op wat ze hebben opgehaald tijdens de workshops. Marij Pollux en Erik Beurskens geven aan dat de inbreng hun blik verder heeft verbreed. Vertrekpunt ‘ik wil het gebied beter maken’ spreekt aan als startpunt voor het gesprek; niemand kan het hierover oneens zijn. Maak een foto van nu, kijk terug naar verleden, breng belanghebbenden bij elkaar en bespreek samen kansen, zet de stip op de horizon

(gebied beter maken) en kleur die samen in. Er moet een (onafhankelijke) regisseur zijn, maar als je samen gaat voor het collectief dan kom je zo veel verder.

Ruud Dubbeld: De gezamenlijke basis is belangrijk, het doel voor ogen geeft richting en dan kan je het estafettestokje gericht overgeven. Wethouder Johan Laliou geeft aan dat als je als gemeente een wensbeeld maakt en het waterschap is aangehaakt het aanhechten van andere overheden niet makkelijk is. De opgave wordt dan namelijk gezien als een enkelzijdige HWBP-opgave. Aan de voorkant moeten we goed nadenken hoe we organisatie inrichten.

Wethouder Angely Waajen-Crins concludeert dat de inrichting vanaf de start van het project anders had gekund. Buurgemeenten zijn nu nog onvoldoende aangehaakt; vanaf nu gaan we hierop investeren en de handen naar elkaar uitsteken. Onderschat de kennis van de omgeving niet, deze kennis moet je waarderen en meenemen. Het was een hele leerzame workshop. Jette Eshuis ziet grote wil tot samenwerking maar hoort ook de vraag: hoe gaan we het samen doen?

Tekenaar Anne Loes Nillesen heeft uit de workshop Zuidelijke Maasoeverers gehaald: programmamanagement waar het kan, projectmanagement waar het moet. Kijk vanuit de opgave. Kijk integraal en zet samen de schouders eronder. Betrek ook ondernemers en bewoners.

Peter van Rooy: neem ruimte voor ont-dekking in plaats van in-dekking. Gebiedsregie is een open proces; vrijzinnig, niet vrijblijvend. Hij mist nog het integrale karakter van water. Blauwe kijk op Maastricht > een kleurrijke kijk op de grensoverschrijdende regio waar Maas doorheen stroomt. Over burgerparticipatie geeft hij aan: *“Je gaat niet ergens heen om een geel stickertje op de wand te plakken waar je nooit meer wat over terug hoort! Het fundament zit in het begin en als je dat goed doet dan komt het venijn niet in de staart.”* Angely Waajen=Crins: *“Niet alleen het waterschap heeft opgaven, anderen hebben ook opgaven. Die zijn net zoveel waard. In feite heb je een onafhankelijke gebiedsregisseur nodig zonder opgave of belang!”*

Waterschapsbestuurder Jos Teeuwen rondt het programma af. Hij ziet dat we met z'n allen bewust zijn van de grote opgave, waarbij we niet te snel in de uitvoering moeten schieten. We moeten bewust zijn wat er in het gebied leeft. Bezint eer ge begint. Ga met elkaar open het gesprek aan, zeker ook met de inwoners. In gezamenlijkheid en iedereen vanuit zijn/haar eigen rol. De Provincie Limburg hebben we vandaag helaas bestuurlijk moeten missen. Ambtelijk was de Provincie Limburg wel aanwezig. De provincie heeft een belangrijke provinciale planologische rol. Waterveiligheid biedt vele kansen om het gebied langs de Limburgse Maas met z'n allen sterker en mooier te maken.

Puzzelstukjes maken een complete puzzel

Alle deelnemers zetten tot slot hun handtekening op een puzzelstukje. De puzzelstukjes nemen de deelnemers mee naar de volgende bijeenkomst in november. Samen maken we daar dan de puzzel compleet van de toekomstige gebiedsopgave voor de Limburgse Maasgemeenten. Water verbindt!

Dijken voor beginners

Ook ontvingen de deelnemers het boek 'Dijken voor Beginners' met de oproep om het boekje te delen met een inwoner langs de dijk. Een mooi haakje om samen het gesprek aan te gaan over de Maas. Het dijkenboek is ook online te [downloaden](#).

Provincie Limburg

De Provincie Limburg is mede-organisator van dit bestuurlijk ontwerpatelier. Vandaag was de provincie bestuurlijk niet vertegenwoordigd. De Provincie Limburg onderstreept onverminderd het belang van samenwerking op deze thema's.

Presentatie

- **Richard Jorissen**

Richard Jorissen en water zouden synoniemen kunnen zijn... De wereld van waterveiligheid kent Richard als zijn broekzak. Zes jaar was hij directeur van het Hoogwaterbeschermingsprogramma; een functie die hij in 2018 verruilde voor een baan als directeur Waterkeringen bij Rijkswaterstaat. Daarnaast is Richard docent op de TU Delft voor waterveiligheid. Uit ervaring weet Richard hoe belangrijk alliantievorming is: "Door de scope te verbreden, bereik je op de lange termijn vaak meer."

- **Fabienne Nijsten**

Na haar studie communicatiewetenschappen was Fabienne Nijsten jarenlang het gezicht van de regionale omroep L1, als presentatrice van verschillende live programma's. Het maakt haar tot een doorgewinterde interviewer die niet schuwt voor een kritische of juist onbevagen vraag. Ook in haar huidige baan als senior communicatieadviseur bij Waterschap Limburg komt die ervaring goed tot zijn recht.

Gasten op het podium

- **Peter Glas**, Deltacommissaris
- **Patrick van der Broeck**, dijkgraaf Waterschap Limburg
- **Marij Pollux**, wethouder gemeente Venlo
- **Erik Beurskens**, wethouder gemeente Horst aan de Maas
- **Angely Waajen-Crins**, wethouder gemeente Roermond
- **Johan Laliou**, wethouder gemeente Maasgouw
- **Gert-Jan Krabbendam**, wethouder gemeente Maastricht (online aanwezig in workshop)
- **Wilfred Alblas**, directeur-bestuurder Stichting het Limburgs Landschap

Sprekers op een rij

- **Keesjan van den Herik, onafhankelijk adviseur en omgevingsmanager Waterschap Limburg**

Keesjan van den Herik zet zich onvermoeibaar in om integrale plannen te maken voor ons rivierengebied. Hij gelooft in de kracht van ontwerpen die passen bij het DNA van de rivier. Hij weet opgaven te verbinden en mensen te enthousiasmeren om ecologische, recreatieve en economische meerwaarde te halen bij dijkversterkingen en rivierverruiming. Keesjan is ondermeer één van de drijvende krachten achter de gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum, mede-oprichter van Smart Rivers en omgevingsmanager voor de dijkversterking en groene rivier Well.

- **Saskia van Vuren, coördinerend rivierkundig specialist, Rijkswaterstaat**

Het hoogwater in 1995 maakte grote indruk op Saskia van Vuren. Het stimuleerde haar om waterbouwkunde te gaan studeren. En nog dagelijks is het hoogwater voor haar een inspiratiebron. De inrichting en het beheer van het rivierengebied en het omvangrijke dijksysteem zijn haar 'dagelijkse kost'. Zoals ze zelf zegt: 'Het is mijn uitdaging om ons land goed te beschermen tegen overstromingen, oog te houden voor maatschappelijke belangen én te zorgen voor een aantrekkelijke leefomgeving.

- **Steven Voest, programmamanager Integraal Rivieren Management**

Na zijn opleiding aan de Wageningen Universiteit startte Steven Voest als beleidsmedewerker binnenvaart en vaarwegen bij het Ministerie van Infrastructuur en Vaarwegen. Het werd de opmaat naar een lange carrière bij deze werkgever. Sinds 2019 is Steven programmamanager Integraal Rivieren Management (IRM). Binnen dit programma werken regionale overheden en het Rijk vanuit één gezamenlijke visie samen aan een veilig, bevaarbaar, vitaal en aantrekkelijk Maas- en Rijngebied.

- **Koos Beurskens, manager Deltaprogramma Maas**

Tijdens zijn studie aan de Wageningen Universiteit ontstond Koos' fascinatie voor rivieren. Na een carrière bij verschillende Waterschappen is Koos sinds 2015 actief als programmamanager voor het Deltaprogramma Maas, een samenwerkingsverband van acht overheden die verantwoordelijk en bevoegd zijn voor de toekomstbestendige inrichting en het beheer van de Maas. In die hoedanigheid is hij mederegisseur van vele governance- en financieringsarrangementen voor Maasprojecten.

- **Peter van Rooy, oprichter en directeur Coöperatie NederLandBovenWater**

Gebiedsontwikkeling, zelforganisatie en overheidsparticipatie lopen als rode draad door de professionele

loopbaan van Peter van Rooy. Met zijn on orthodoxe, maar constructieve aanpak van maatschappelijke kwesties is hij procesregisseur van tal van beleidsexperimenten en gebiedsontwikkelingen. Zijn motto: 'Door verandering van perspectief blijken hardnekkige kwesties oplosbaar en zelfs enthousiasme te generen.' Door zijn aanpak heeft hij diverse prijzen in de wacht gesleept.

Panelleden

- **Ruud Dubbeld, landschapsarchitect en voorzitter Q-team HWBP Noordelijke Maasvallei Limburg**

Als landschapsarchitect en directeur van MTD Landschapsarchitecten heeft Ruud een behoorlijke staat van dienst. Hij tekende inrichtingsplannen voor diverse stadscentra, stationsgebieden, en campussen en water gerelateerde opgaven zoals zijn bijdrage aan het project Ooijen-Wanssum. Zijn signatuur? Ontwerpend onderzoek, integraal en ambachtelijk ontwerp, zorgvuldige detaillering en 'oog' voor de omgeving, belanghebbenden en gebruikers. Ruud heeft ervaring met allerlei interactieve communicatietrajecten, waarbinnen hij de rol van inspirator en mediator vervult. Die ervaring komt hem ook van pas in zijn functie als voorzitter van het Q-team HWBP Maasvallei Limburg. Het Q-team bewaakt de ruimtelijke kwaliteit van de dijkversterkingsopgaven in de Maasvallei.

- **Jette Eshuis, adviseur omgeving en besluitvorming**

Jette heeft een bijzondere band met Limburg. Na haar master 'Environmental policy and science' aan de Radboud Universiteit, werkte ze na een korte tussen stap bij de Provincie Limburg, aan de planvorming voor Maaswerken. Nu, heel wat jaren verder, is ze als omgevingsmanager betrokken bij tal van complexe vraagstukken op het gebied van toekomstig ruimtegebruik in het Nederlandse rivierengebied. Momenteel werkt Jette namens WSP (voorheen Lievense) aan het project 'Beeld op de Rivieren'. Het doel van dit project is te komen tot een strategisch kompas en een visie voor het rivierengebied voor 2050 met een doorkijk naar 2100. Het project is onderdeel van het Programma Integraal Riviermanagement (IRM). Jette weet uit ervaring hoe belangrijk de dialoog is in ruimtelijke ontwikkeling: ze faciliteerde als gespreksleider verschillende bijeenkomsten, waaronder de IRM Bouwdagen.